

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1052 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr	10
Baxtiyor Islamov	
Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati	12
Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oiqnazarov	
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System	18
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar	26
Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	
Yashil budjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari	32
Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	
Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari	37
Yormatov Ilmidin Toshmatovich	
Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir	41
Agzamov Shaxboz Akmalovich	
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish	46
A. X. Salamov	
Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida	50
Dosmurotova Shaxista Kengashovna	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	57
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari	65
Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari	69
Shamsiyev Nodir Muratovich	
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari	74
Shagazatov Oybek bahodirovich	
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari	78
Davlatov Sanjar Abdimannonovich	
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari	82
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari	86
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida)	91
Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi	96
Nazarova Umida Avazovna	
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari	100
Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	
Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish	105
Mirzayev Musurmon Umidullayevich	
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni va ahamiyati	110
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili	115
Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	
Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish	121
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari	125
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан	131
Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	
Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari	137
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	143
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	

Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	150
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	156
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	161
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarining faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	169
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	172
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности	177
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	181
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	186
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	190
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	195
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	199
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlarini.....	205
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	209
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	215
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	223
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	228
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini	
aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi)	236
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	242
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	247
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	252
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	258
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini	
joriy etish orqali budjet-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish	262
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	268
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	276
Sobirov Otabek Olimjonovich	
Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	279
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	283
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	286
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari	290
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	295
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli	
ekonometrik modellashirishda tahlil qilish.....	299
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	

Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	304
Abdullayev Boburjon Akbaralievich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	308
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	312
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv	316
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	321
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	327
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalari ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba	331
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО "Ўзтемирўйўловчи"	334
Н. Э. Кахарева	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	339
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
"STEKLOPLASTIK" MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	344
Musyeva Shoirazimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	350
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans	355
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralarni samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati	359
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari	364
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	371
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО "Hududgazta'minot"	375
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari	380
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi	383
Bobayev Isroiljon Abidinovich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash	388
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	
O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari	396
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	399
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	402
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari	411
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida)	415
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	422
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	428
Уринов Бобур Насилроевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	434
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	

Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	439
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане	445
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	450
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	455
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	462
O'lkulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	465
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	471
Xalmuxamedova Zebxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	475
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	482
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	489
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi	494
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integratsiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	501
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	505
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	512
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ	519
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	524
Sultanov Baxram Begdullayevich	
Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях	528
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	536
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	541
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	545
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	550
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	557
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	562
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	566
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	572
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	579
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	582
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	

Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi.....	586
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida.....	593
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control	599
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari.....	604
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки	608
Жураев Ислон Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba.....	614
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	621
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari.....	625
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari.....	629
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati.....	636
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari.....	642
Kamilov Abror Anvarovich	
O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish.....	647
Dodiyev Fozil O'tkurovich	
O'zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari.....	653
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	658
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish.....	663
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich	
Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta institutlarining tutgan o'rni.....	673
K. A. Sharipov, D. Jo'rayev	
Tadbirkorlik nazariyasining evolyutsion talqini.....	678
Aripov Oybek Abdullayevich	
Enhance Export Potential of Private Entrepreneurship and Small Venture.....	683
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Mintaqa barqaror rivojlanishini cheklovchi ekologik omillar tahlili.....	690
Adilova Marg'uba Tursunaliyevna	
Improving the Efficiency of Industrial Enterprise Activities in the Age of Digital Technologies	698
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
A study of green marketing practices in the retail industry – Advantages and disadvantages.....	705
Davronova Zilola Gulomovna	
Tijorat banklarining korporativ xizmatlarini transformatsiyalash jarayonini rivojlantirish.....	709
Farmanova O'g'li Aliqul qizi	
Davlat moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari.....	715
Maxmudov Azamat Normuradovich	
Xorijiy banklarning moliya injiniringi mahsulotlari va rivojlanish istiqbollari	721
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekistonda turizm xizmatlari imkoniyatlari: muammo va yechimlar	727
Fayziyev Oybek Raximovich, Xalikov Saydilla Abdraxmanovich	
Sanoat klasterlarini shakllanishining simulyatsiya modelini yaratish	734
Xakimov Ziyodulla Axmadovich, Axmedova Rayxona Jasurbek qizi	
Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlari	741
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotda zamonaviy texnika va texnologiyalarning xususiyatlari.....	747
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsuloti joriy hisobini tashkil etish bo'yicha xorijiy tajribalar	752
Yusupova Mahfusa Baxtiyor qizi	
Mulkchilikning iqtisodiyotdagi ahamiyatini qiyosiy tahlil qilish (O'zbekiston va Shvetsiya misolida).....	757
Odil Norboyev	
Ipoteka krediti riskining ayrim nazariy jihatlarini.....	761
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	

Xalqaro turizm bozorining rivojlanish tendensiyalari va unda O'zbekistonning ishtiroki.....	764
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, Bobobekova Nargiza Baxtiyorovna	
Tijorat banklari fond bozoridagi aksiyalar narxini o'zgarishini ebo moduli orqali aniqlashning ekonometrik tahlili.....	769
Yuldoshova Manzura Ollashkurovna	
Organizational mechanism of sustainable development of the tourism industry, role and application of technologies.....	780
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich	
Banklarda risklarni diversifikatsiyalashning mohiyati va ahamiyati	787
Baxriddinov Sharofiddin	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida daromad va xarajatlarning o'zaro mutanosibligi.....	793
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri: tahlil va istiqbollar.....	799
Raxmanov Bekzod Ibragimovich	
Инновационный и развивающий менеджмент в сфере услуг	803
Aхтамова Моҳигул Эркиновна	
Ishsizlarni kasb-hunarga o'qitish asosida raqobatbardoshligini oshirish	807
Bakiyeva Iroda Akbarovna	
Dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan grek yong'og'ini iste'molchilarga yetkazib berish yo'llari	811
Inobatov Abror Boshlarovich	
Комплаенс и риск менеджмент в международных гуманитарных организациях	817
Мухамеджанов Баходир Кахрамонович	
Ipakchilik korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	822
Aliyeva Nodiraxon Abdumalikovna	
Soliqlarning yig'iluvchanligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	826
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich	
Soliq islohotlari: u qanday bo'lishi kerak?	831
Hotamov Alisher Farxodovich	
Анализ операционных процессов экспорто-ориентированных хлопково-текстильных кластеров.....	837
Джурабаев Отабек Джурабаевич	
Ish bilan bandlikni sifat xususiyatlari asosida baholashga zarurat: ilmiy-nazariy yondashuvlar	842
Qurbonov Samandar Pulatovich	
Technology of Formation of Profession-Oriented Communication Competences in Training of Future Specialists in Higher Education Institutions	848
Rajapov Sulaymon	
Improving The Methodology of Developing Professional and Communicative Skills in Future Economists (In the Case of Teaching English).....	852
Samandarova Nargiza	
Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanish muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillar.....	860
Sobirxonov Akbarxon Aziz-o'g'li	
Oziq-ovqat sanoati korxonalarida investitsion salohiyatni shakllantirishning mazmuni va ahamiyati	865
Xamrayev Nodirbek Ravshanovich	
O'zbekistonning moliyaviy siyosati: tarkibiy tuzilishi va tahlili	872
Jabborova Dilafruz Sodiqli	
Institutsional islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida lizing investitsiyalarini rivojlantirishning nazariy-uslubiy jihatlari	879
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Hududlar rivojlanishini ta'minlashda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati.....	885
Salomat Norova	
Yo'lovchi tashish xizmatlari sohasida korxona faoliyatini strategik rejalashtirishga ta'sir etuvchi omillari tahlili.....	889
Abarov Mashxurbek Ismonaliyevich, Pulatova Gulchexra Erkinovna	
Anderrayting xizmatining AQSh sug'urta bozorida tutgan o'rni	895
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzishda aktivlarni qadrsizlanishga tekshirish.....	900
Tojiyev Behzod Bekmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish – muhim yo'nalish.....	904
Dushaboyev Mirjalol	
Recreational potential of Uzbekistan and prospects for the development of wellness tourism in the country... ..	912
Amonboyev M., Shaymanova Nigora Yusupovna	
Yashil marketing: tushunchasi, mohiyati, kelib chiqishi, muammolari va istiqbollari	916
G'anieva Madina Bunyodali qizi, Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	

Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	923
Qulidoshev Asliddin Tursunovich	
Lizing munosabatlarini rivojlantirishda raqamli marketing strategiyalari.....	928
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
Analysis of the Transformation and Development Trends of the Higher Education System in Uzbekistan.....	934
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	940
Oybek Elmuratov	
Sifatli ta'lim uchinchi renessansning poydevori sifatida: xorijiy tajriba va tavsiyalar	943
Zafar Jumayev Ikromiddinovich	
Совершенствование методологии “зеленого” учёта в финансовом менеджменте устойчивого развития компаний энергетической отрасли в Узбекистане.....	947
Глазова Марина Викторовна	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funktsiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	954
Berkinov B. B.	
O'rta ta'lim tizimida “o'qituvchi imiji”ni rivojlanish genезisi.....	962
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	966
Акбарова Лайло Упашевна	
Mintaqaning investitsion jozibadorligini oshirish maqsadida innovatsion marketing texnologiyalaridan foydalanish.....	971
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
Inson resurslarini rivojlantirishda xorijiy kompaniyalarning tajribasini o'rganish metodologiyasi.....	978
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Tadbirkorlik muhiti tahlili va uni davlat tomonidan tartibga solish shart-sharoitlari	981
S. T. Toshaliyeva, A. M. Abduraxmonov	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini	986
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
Innovatsion texnologiyalarda umumishlab chiqarish xarajatlarini strategik boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari	990
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Suv resurslaridan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish-davr talabi	995
Ibroyim Maxkamov	
Tadbirkorlik subyektlari yer-suv resurslaridan foydalanishining hududiy xususiyatlari	999
Xamidjon Muxamadovich Shaxobov	
Korporativ tuzilmalarda global biznes etikasi va yashil biznes drayverlari.....	1003
Egamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashning ayrim masalalari xususida.....	1007
Ochilova Maftuna Toshpulat qizi	
Tijorat banklari faoliyatining joriy holati tahlili	1012
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	
Fermer xo'jaliklari samarali faoliyatining asosiy statistik ko'rsatkichlari va ularning tahlili	1016
M. Sh. Axmedova	
Tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish va qo'llab-quvvatlash shart-sharoitlari.....	1021
S. T. Toshaliyeva, D. A. Eshqulova	
Kichik biznes subyektlarini rivojlantirishda innovatsiyalardan samarali foydalanish mexanizmlari	1029
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Iqtisodiyotni tartibga solishda moliya siyosatining ahamiyati	1038
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarning xalqaro valyuta operatsiyalarini takomillashtirish masalalari	1043
Beknazarova Nilufar Tulkinovna	
O'zbekistonda milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash yo'llari	1046
Nasirxodjaeva Dilafruz Sabitxanovna, Shokirov G'ulomjon Sobirovich	

O'ZBEKISTONDA MILLIY VALYUTA KURSI BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI

Nasirxodjaeva Dilafruz Sabitxanovna

I.f.d., Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
professori

Shokirov G'ulomjon Sobirovich

O'zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Maqolada milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash jarayonida vujudga keladigan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar va ularni tartibga solish mexanizmlari bilan bog'liq jarayonlar umumlashtirilgan. O'zbekistonda milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash jarayonida Markaziy bankning o'rni va uni amalga oshirish mexanizmi bilan bog'liq jarayonlar nazariy-uslubiy jihatdan tadqiq etilgan. O'zbekistonda milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash yo'llariga doir amaliy taklif va tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: valyuta kursi, valyuta konvertatsiyasi, valyuta operatsiyalari, pul-kredit siyosati, moliya bozori, valyuta almashinuv kursi, investitsion loyiha.

Abstract: The article summarizes the processes associated with socio-economic relations and mechanisms for their regulation that arise in the process of ensuring the stability of the national currency exchange rate. In the process of ensuring the stability of the national currency exchange rate in Uzbekistan, the role of the Central Bank and the processes associated with the mechanism for its implementation are theoretically and methodologically studied. Uzbekistan has formulated practical proposals and recommendations on ways to ensure stability of the national currency exchange rate.

Key words: exchange rate, currency conversion, currency operations, monetary and credit policy, financial market, exchange rate, investment project.

Аннотация: В статье обобщены процессы, связанные с социально-экономическими отношениями и механизмами их регулирования, возникающие в процессе обеспечения стабильности курса национальной валюты. В процессе обеспечения стабильности курса национальной валюты в Узбекистане теоретически и методологически исследуются роль Центрального банка и процессы, связанные с механизмом ее реализации. В Узбекистане сформулированы практические предложения и рекомендации по путям обеспечения стабильности курса национальной валюты.

Ключевые слова: валютный курс, конвертация валюты, валютные операции, денежно-кредитная политика, финансовый рынок, валютный курс, инвестиционный проект.

KIRISH

Tovarlar va xizmatlar bilan xalqaro savdoning kengayishi ko'pchilik davlatlar chegaralarini geografik xaritada shartli chiziqlarga aylantirib yubordi. Biroq ushbu davlatlarning valyutalari mustaqil bo'lib, ularning iqtisodiyotlarini tarkibiy ajralmas qismi bo'lib hisoblanadi. Valyutalari erkin konvertatsiya qilinadigan iqtisodiy tizimlarda valyuta kurslarining ayirboshlanish darajasi milliy eksport tarmoqlarining muvaffaqiyatini va boshqa mamlakatlardan import qilinadigan tovar hamda xizmatlar baholari darajasining hal qiluvchi omili bo'lib hisoblanadi. Valyuta kurslarining muvozanatsizligi sharoitida banklar va tadbirkorlar ushbu muvozanatsizlik bilan bog'liq xavf-xatarlarni boshqarishda katta qiyinchiliklarni o'z boshidan kechiradi. Valyuta savdosi bilan bog'liq bazis operatsiyalarni quyida ko'rib chiqish va ularni to'g'ri tushunish uchun ba'zi bir tushunchalarni o'rganib olishimiz lozim.

Valyuta sifatida banklarning xorijda xorijiy valyutada joylashtirilgan aktivlari hamda xorijda to'lovi amalga oshiriladigan xorijiy valyutadagi cheklar va veksellar tushuniladi. Bunda gap faqat naqdsiz pullar haqida boradi. Valyutaning qiymati tovarlar bilan savdodagi singari talab va taklifga bog'liq bo'lgan bahoda ifodalanadi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sub'ektlar o'rtasida tashkil topadigan, talab va taklif qonuni ta'sirida o'zgarib turadigan bozor munosabatalari ta'sirida valyuta kursi ham doimiy ravishda o'zgarib turadi. Valyuta kursining o'zgarib turishi ob'ektiv va sub'ektiv omillarga bog'liq bo'ladi. Obyektiv omillar mamlakatning iqtisodiy holatidan kelib chiqadi. Chunki mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish ishlab chiqilgan iqtisodiy siyosat maqsadidan kelib chiqadi. Shuning uchun ham ma'lum davrdagi iqtisodiy holatda tashkil topgan valyuta kursi shu davrning ijtimoiy-iqtisodiy holatini ifoda etadi. Valyuta kursiga ta'sir etuvchi omillardan biri valyuta yo'lakchasini belgilash hisoblanadi. Valyuta yo'lakchasini belgilash bozor iqtisodiyotida valyuta kursi o'zgarishining ma'lum bir doirada bo'lishining davlat tomonidan tartibga solinishini nazarda tutadi. Natijada valyuta kursining muqobil darajasini belgilash orqali valyuta muomalasining samarali bo'lishini ta'minlash mumkin. Valyuta kursining qay darajada saqlanishini davlatning iqtisodiy siyosatidan kelib chiqqan holda Markaziy bank belgilab beradi. Valyuta kursiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardan yana biri unga bo'lgan talab va taklifdir.

Markaziy bankning qayta moliyalashtirish stavkasini keskin oshirish muayyan o'rta davrga mo'ljallangan taktik tadbir bo'lib, bunda asosiy e'tibor valyutaning erkin konvertatsiyasi sharoitida tijorat banklarining likvidligini ta'minlash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan inflyatsion bosimni yumshatishga qaratiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-sentabrdagi "Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5177-sonli Farmoni asosida yo'lga qo'yilgan erkin konvertatsiya bu borada yuzaga kelishi mumkin bo'lgan inflyatsion xavfning oldini olish uchun xizmat qiladi. Bu kabi tadbirlarning amalga oshirilishi, o'z navbatida, qisqa davrda ekspansion va restriksion pul-kredit siyosatini amalga oshirishning sabab-oqibatlarini aniqlash va birlamchi ta'sir etishning samarali mexanizmini ishlab chiqish^[1] vazifalari mazkur tadqiqot ishining dolzarbligini belgilab beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash yo'llari va uni tizimli tartibda tashkil etish mexanizmi xorij iqtisodchi olimlaridan L.S.Padalkina, V.V.Klochkov tadqiqotlari doirasida atroflicha tadqiq etilgan bo'lib, tadqiqot jarayonida valyutaga bo'lgan talab va taklifning o'zgarib borishi har bir mamlakatning makroiqtisodiy rivojlanish darajasiga ta'sir ko'rsatishi qayd etiladi^[2]. I.T.Balabanov tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda valyuta bozorining mohiyati, turlari, uni tashkil etish va valyuta nazoratini amalga oshirishda davlatning roli bilan bog'liq jarayonlar o'rganilgan^[3]. M.Gilbert valyuta operatsiyalarini deport, foiz arbitraji, fyuchers va opsiyon savdosi, chet el valyutasida qimmatli qog'ozlar muomalasi kabi qator mexanizmlarini o'rgangan^[4]. A.V.Xolopov o'z tadqiqotlari orqali valyuta operatsiyalarini amalga oshirishda kredit va debet kartochkalaridan foydalanish mexanizmining o'zni, valyuta birjasi faoliyatini tashkil etish tizimi, valyuta dileri va brokerining faoliyat jarayonini o'rganishga harakat qilgan^[5].

Mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan Sh.Z.Abdullaeva tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda valyuta kursi xalqaro savdoni rivojlantirishga ta'sir ko'rsatishi bilan ichki iqtisodiyotga ham o'z ta'sirini ko'rsatishini e'tirof etgan holda, valyuta kursining holati mamlakat iqtisodiyotining sohalarini o'zaro bog'liqligini aks ettiradi degan xulosaga keladi^[6]. T.I.Bobakulov, J.Ya.Isakov, U.A.Abdullayev, I.M.Alimardonov, N.K.Abrayevlarning tadqiqot jarayonlarida markaziy bankning valyuta operatsiyalari va ularni tashkil qilish asoslari, valyuta operatsiyalarining turlari va amalga oshirish mexanizmi bilan bog'liq munosabatlar o'rganilgan^[7]. O.U.Mamadiyorov, B.O.Tursunovlar tijorat banklari valyuta operatsiyalarini milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlashdagi o'rnini tadqiq etadilar^[8]. T.Q.Boltayev valyuta kursi, uning o'rnatilishi va nazariy asoslari shuningdek O'zbekistondagi valyuta munosabatlarini o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etadi^[9]. M.S.Akilov milliy valyuta barqarorligini ta'minlashda Markaziy bankning pulkredit siyosati o'zni, respublikada milliy valyutani mustahkamlashda so'mning xarid quvvatini oshirish, barqarorligini ta'minlash muammolarini o'rganishga harakat qiladi^[10]. S.V.Po'latova, S.R.

Allayarov O'zbekistondagi valyuta siyosatidagi o'zgarishlar, shuningdek, valyuta kursi siyosatining zamonaviy moliya-valyuta tizimidagi ko'rsatkichlarini iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rgangan bo'lib, ushbu tadqiqotlarda milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash yo'llari va mexanizmlari tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

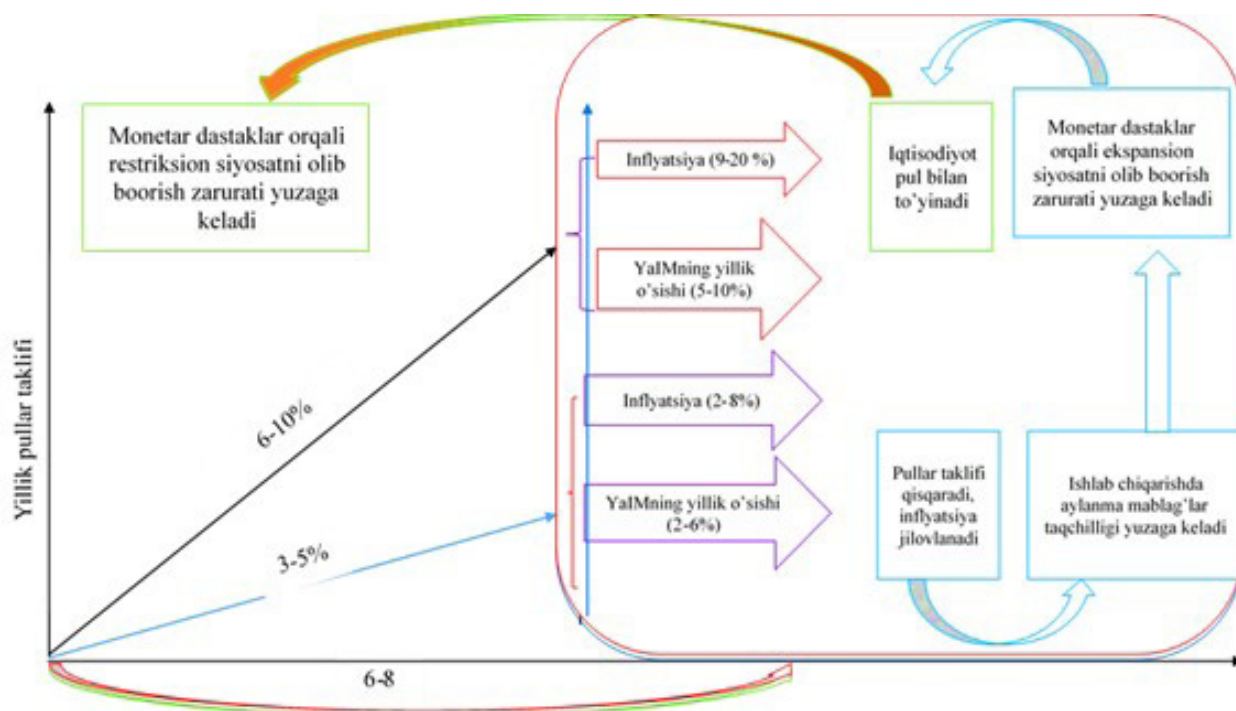
Tadqiqot ishida mantiqiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, tizimli tahlil kabi tadqiqot usullaridan keng qamrovli tartibda foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki qisqa davr oralig'idagi taktik tadbirlarda restriksion pul-kredit siyosatini amalga oshirishni ustuvor vazifa deb hisoblaydi. Restriksion siyosat ishlab chiqaruvchilarning foyda normasini qisqartirgani holda umumiy yaratuvchanlik, ya'ni iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir etayotgan bo'lsada, o'z navbatida, muhim indikator hisoblangan inflyatsiyani jilovlash imkonini bermoqda.

Bugungi kunda O'zbekistonda yuqori iqtisodiy o'sishni ta'minlashdan ko'ra inflyatsiyani jilovlash nisbatan ustuvor ahamiyat kasb etadi. Moliya bozorini rag'batlantirishda pul-kredit siyosatining inflyatsiyaga ta'sir ko'rsatuvchi unsurlar to'plami mavjud bo'lganidek, monetar siyosat dastaklarining transmission mexanizmi kanallari ham mavjud.

Markaziy bank ekspansion va restriksion siyosatni amalga oshirish zaruriyatidan kelib chiqib, pul-kredit siyosati dastaklari orqali "Qimmat pullar" va "Arzon pullar" siyosatini olib boradi. Markaziy bank "Qimmat pullar" siyosatini muomaladagi pul massasini o'zgartirmagan holda, foiz stavkasini tebrantirish orqali amalga oshirishni ko'zlaydi.

1-rasm: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankning ekspansion va restriksion pul-kredit siyosatini qisqa davr oralig'ida amalga oshirish mexanizmi^[12]

Kreditlar bo'yicha foiz stavkasining o'sishi hamda muomaladagi pul massasining muayyan muddat davomida o'zgarmay turishi natijasida pulga bo'lgan talabning oshishi yuzaga keladi. Bu esa, Markaziy bankka ushbu davrdagi pulga bo'lgan talabning qimmat pullar orqali qondirish imkonini beradi. Natijada, Markaziy bank muomaladagi pul massasini o'zgartirmagan holda inflyatsiyani jilovlashga erishadi.

Markaziy bank tomonidan "Qimmat pullar" siyosatining amalga oshirilishi ishlab chiqarish sur'atlarining pasayishiga hamda hukumatning yirik investitsiya loyihalarining bajarilishini sekinlashuviga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, Markaziy bank pul-kredit siyosatining mazkur usulidan faqat milliy valyuta kursining qisqa muddatdagi keskin tebranishini tartibga solish maqsadida foydalanadi.

“Arzon pullar” siyosatini amalga oshirish jarayonidagi yana bir nozik jihat mamlakatdagi narxlar darajasi-ning o’sib ketishi hisoblanadi. Bu kabi sharoitda Markaziy bankning monetar siyosat dastaklaridan samarali foydalanishi talab etiladi. Bunda, pullar taklifi va pulga bo’lgan talab o’rtasidagi muvofiqlikni ta’minlash dolzarb. Bugungi kunda O’zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan “Qimmat pullar” va “Arzon pullar” siyosati amaliyoti keng qo’llaniladi. Bu ikki siyosatning uyushgan shakli “Samarali pullar” siyosatini vujudga kelishiga ta’sir ko’rsatadi.

Markaziy bank tomonidan arzon pullar taklifining rag’batlantirilishi quyidagilarga erishish imkonini beradi:

Birinchidan, mamlakatdagi ishlab chiqarish subyektlari to’liq quvvat bilan faoliyat yuritadi. Mamlakatdagi ishlab chiqarish hajmining barqaror o’sishi YalMning yillik o’sish sur’atini 5-15 foiz bo’lishini ta’minlaydi. Natijada, tovarlar yaratuvchanligi ortib, aholining mahalliy bozorlardagi ehtiyoji qondiriladi.

Ikkinchidan, foiz stavkasining past darajada saqlanishi natijasida tijorat banklari kreditlari hisobidan moliyalashtiriladigan loyihalar soni va rentabelligi ortadi. Shuningdek, mamlakatdagi xo’jalik yurituvchi subyektlarning investitsion faolligi oshadi.

Uchinchidan, xo’jalik yurituvchi subyektlarning yangi va mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish bo’yicha loyiha xarajatlari qisqaradi.

To’rtinchidan, faoliyati loyiha va kredit mablag’lari hisobidan moliya-lashtiriladigan, ishlab chiqarishi eksportga yo’naltirilgan korxona va tashkilotlarning to’liq quvvat bilan ishlashi natijasida, ularning eksport salohiyati keskin oshadi. Bu xorijiy valyuta tushumining oshishiga olib keladi.

Beshinchidan, hukumatning yirik investitsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyati kengayib, samaradorligi ortadi. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, “Arzon pullar” siyosatini amalga oshirilishi Markaziy bankdan juda ehtiyotkorona yondashuvni talab etadi. Mazkur miqdoriy yumshatish Markaziy bank tomonidan oqilona monetar tadbirlarning amalga oshirilishi nafaqat moliya sektori balki, iqtisodiyot uchun taraqqiyot yo’lini belgilashi, yoki aksincha moliyaviy inqiroz bosqichini boshlab berishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Respublikada milliy valyutani mustahkamlashda so’mning xarid quvvatini oshirib borish va uning barqarorligini ta’minlash asosiy vazifa hisoblanadi. Bunda bozorni raqobatdosh mahsulotlar bilan to’ldirish va zarur ehtiyojlar hosil qilish orqali erishiladi. Bozorni iste’mol tovarlari bilan to’ldirishda milliy ishlab chiqarishni imkoni boricha kengaytirib borish, hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki shu orqali iste’mol tovarlari sotishning umumiy hajmida milliy mahsulotlar hisssasi oshirib boriladi. Shuni ta’kidlash joizki, milliy ishlab chiqarishni kengaytirish orqali so’mning barqarorligini ta’minlash chetdan mahsulot keltirishni inkor qilmaydi. Aholini sifatli chet el tovarlari bilan ta’minlash maqsadida import ham rag’batlantirib boriladi. so’mning barqaror amal qilishi, uning har qanday valyutaga erkin almashilishi yetarli valyuta zaxirasi bo’lishiga bog’liq. Unga erishishda korxonalar va barcha xo’jalik yurituvchi sub’ektlarning, jahon bozoriga raqobatga bardosh beradigan mahsulot ishlab chiqarishi uchun zarur bo’lgan rag’batlantiruvchi omillarni vujudga keltirish muhim ahamiyat kasb etadi. So’mning barqarorligini ta’minlashda undan ehtiyotkorona va tejab-tergab foydalanish, ishlab chiqarishga sarflangan mablag’larning eng ko’p samara berishiga, olingan kreditlarning o’z vaqtida qaytarilishiga erishish muhim o’rin tutadi. Makroiqtisodiy va moliyaviy barqarorlikni hamda iqtisodiy o’sishni ta’minlashda pul-kredit tizimi asosiy o’rinni egallaydi. Shuning uchun ham jahon mamlakatlari oldida iqtisodiy taraqqiyotning zamonaviy bosqichida pul muomalasini tartibga solish va uni barqarorlashtirish asosida milliy valyutaning xarid quvvatini mustahkamlash, inflyatsiya darajasi oshib ketishiga yo’l qo’ymaslik kabi vazifalar dolzarb muammolardan biri bo’lib turibdi.

Chunki xarid qilish uchun tovarlar yetarli bo’lmagan holda aholi qo’lida pulning ortiqcha ko’payib ketishi inflyatsiyaning yanada avj olib ketishiga sabab bo’ladi. O’zbekistonda amalga oshirilgan pul-kredit siyosati ham pul massasining keskin o’sib ketishini oldini olish orqali milliy valyuta barqarorligini ta’minlash maqsadlariga qaratildi. Bunda rezerv pullar va pul massasining o’zgarishi operatsion hamda oraliq mo’ljallar sifatida qo’llanildi. Mazkur rejim rasman monetar targetlash deb tasniflansa-da, amaliyotda milliy valyutaning almashuv kursini AQSh dollariga bog’lash orqali bosqichmabosqich devalvatsiya qilib borilganligi tufayli ba’zi xalqaro institutlar va mutaxassislar tomonidan ushbu rejim aralash turga kiritilgan. Bir vaqtning o’zida ikki maqsadga yo’naltirilgan almashuv kursi siyosati tashqi shoklar vujudga kelgan sharoitlarda samarasiz ekanligini ko’rsatdi.

Bugungi kunda inflyatsiyani jilovlashga qaratilgan aniq o’ylangan siyosatning amalga oshirilishi milliy valyutani mustahkamlanishining muhim shartlaridan biri sifatida qaralmoqda. Bunda, milliy valyutaning devalvatsiya darajasi ustidan kat’iy nazoratning o’rnatilishi hamda unga qarshi samarali tadbirlarni qo’llash hal qiluvchi ahamiyatga ega bo’lib, shu orqali pulning qadrsizlanishida maqbul sur’atni tanlashga erishiladi. Jumladan, inflyatsiyani jilovlashga qaratilgan siyosatni muomaladagi pul hajmi o’sish sur’atlarining tovar va xizmatlar hajmining muayyan o’sish tendensiyalari bilan uyg’unlikda amalga oshirilishi bilan mos ravishda olib borish zarur bo’ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-sentabrdagi "Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5177-sonli Farmoni. lex.uz/docs/-3326421
2. Падалкина Л.С., Клочков В.В. Мировая экономика: учебник. –М.: Проспект, 2012. –240 с.
3. Балабанов, И.Т. Валютные операции / И.Т. Балабанов. –М.: Финансы и статистика, 2022. –144 с.
4. Гилберт, М. В поисках единой валютной системы / М. Гилберт. – М.: Прогресс, 2021. – 349 с.
5. Холопов А.В. Валютный курс как инструмент макроэкономического регулирования // Мировая экономика и международные отношения. –2014. – № 12. С. 21–26.
6. Абдуллаева Ш.З. Халқаро валюта кредит муносабатлари. Дарслик. Тошкент "IQTISOD-MOLIYA", 2005 йил, 588 бет.
7. Бобакулов Т.И., Исаков Ж.Я., Абдуллаев У.А., Алимардонов И.М., Абраев Н.К. Тошкент "IQTISOD-MOLIYA", 2018 йил, 358 бет.
8. Мамадиёров О. У., Турсунов Б. О. Ўзбекистонда банк тизимини ривожлантириш истиқболлари. Илмий рисола //Т.:“Fan va texnologiyalar. – 2016. – Т. 52.
9. Болтаев Т.Қ. Валюта курси ва ўрнатилишининг назарий асослари// Scientific progress. 2021. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/valyuta-kursi-va-matiliishining-nazariy-asoslari> (дата обращения: 03.06.2024).
10. Акилов М.С. Ўзбекистонда миллий валюта барқарорлигини таъминлаш//“Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журналы. № 1, январь-февраль, 2019 йил.
11. Пўлатова С.В, Аллаяров С.Р. Валюта курси сиёсатининг замонавий молия-валюта тизими ва иқтисодий ўсишга таъсири // Science and Education. 2023. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/valyuta-kursi-siyosatining-zamonaviy-moliya-valyuta-tizimi-va-i-tisodiy-sishga-tasiri> (дата обращения: 03.06.2024).
12. Duskobilov.U.Sh. Iqtisodiyotni monetar siyosat orqali tartibga solish mexanizmini takomillashtirish. iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (phd) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent shahri. 2017-yil, 12-21-bet.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.